

Regionale bouwsteen

huisvesting arbeidsmigranten (short-stay)

Inleiding

Enkele Noord-Limburgse gemeenten hebben in 2013/2014 beleid vastgesteld voor de huisvesting van arbeidsmigranten die hier tijdelijk verblijven (short-stay). Sinds die tijd is de behoefte aan arbeidsmigranten flink toegenomen, dit brengt een grotere huisvestingsopgave met zich mee. De regionale bouwsteen heeft betrekking op onderdelen van het beleid die voor alle gemeenten van toepassing zijn. De overige zaken worden aangepast in het lokale beleid waarin tevens de regionale bouwsteen wordt verwerkt.

Ambitie

Arbeidsmigranten zijn van groot belang voor economische bedrijvigheid in onze regio én wanneer een deel zich definitief vestigt heeft dat een positief effect op de demografische ontwikkeling.

De ambitie van de regiogemeenten is dan ook om de arbeidsmigranten te verleiden zich definitief te vestigen in de regio.

Om dit te onderstrepen is door de regiogemeenten samen met andere partijen in 2011 de verklaring van het belang van arbeidsmigranten ondertekend. Tegelijkertijd beseffen de regiogemeenten dat de komst van grote groepen arbeidsmigranten impact kan hebben op de leef- en woonomgeving.

Integrale aanpak

Om uitvoering te geven aan deze ambitie is een integrale aanpak nodig. Het verleiden van arbeidsmigranten gaat niet vanzelf. Zij moeten actief benaderd worden en als ze de keuze maken om hier langdurig te blijven moet er geïnvesteerd worden in deze doelgroep zodat ze breed inzetbaar zijn op de arbeidsmarkt en integreren in de lokale gemeenschappen.

Om dit voor elkaar te krijgen is een gezamenlijk integrale aanpak nodig van alle betrokken partijen (ondernemers, inwoners, arbeidsmigranten, woonstichtingen en overheid) op verschillende thema's, bijvoorbeeld huisvesting, taal, integratie, onderwijs, veiligheid en economie. Maar ook om de bewustwording van het belang van arbeidsmigranten te vergroten. Om de samenwerking vorm te geven hebben ondernemers en overheden een intentieverklaring ondertekend waarin zij aangeven samen aan de slag te gaan vanuit gezamenlijke visie en aanpak en waarbij benoemd wordt welke zaken wiens verantwoordelijkheid zijn. Onderwerpen die gezamenlijk opgepakt worden zijn bijvoorbeeld de beschikbaarheid van gegevens en de bewustwording van het belang van arbeidsmigranten. Door de Provincie is een kwartiermaker aangesteld die dit proces faciliteert.

Relatie van bouwsteen huisvesting arbeidsmigranten en integrale aanpak

De regionale bouwsteen huisvesting arbeidsmigranten (short-stay) is onderdeel van een integrale aanpak. Het doel van de bouwsteen is om kaders te bieden voor de grote behoefte aan huisvesting voor arbeidsmigranten die hier tijdelijk verblijven maar dat ook rekening wordt gehouden met de ambitie om arbeidsmigranten te verleiden om zich voor langere tijd in de regio te vestigen.

Zoals gezegd is dit een gezamenlijke opgave voor alle partijen, ook voor de ondernemers die arbeidsmigranten huisvesten. Huisvestingsinitiatieven die de beste waarborgen bieden om de ambitie te bereiken hebben een duidelijke pré. Goede initiatieven onderscheiden zich door de hoge kwaliteit van de huisvesting (privacy, recreatieve voorzieningen), fysieke randvoorwaarden van de locatie en aandacht voor de ontwikkeling van de arbeidsmigrant (bijvoorbeeld informatievoorziening en scholingsmogelijkheden).

Definities

De beelden rondom het thema arbeidsmigranten zijn heel divers. Om helder te maken waar deze bouwsteen betrekking op heeft zijn hier onder enkele definities opgenomen.

Arbeidsmigrant: iemand die zijn land, streek, stad verlaat vaak voor een beperkte duur om elders (beter betaald) werk te vinden.

Short-stay arbeidsmigranten

De groep arbeidsmigranten die (nog) niet de intentie heeft om voor een langere tijd te blijven. Deze groep heeft behoefte aan een tijdelijk woonvoorziening en kan daarvoor niet terugvallen op de reguliere woningmarkt. In de Regio Venlo bestaat deze groep voornamelijk uit EU-burgers uit Zuid- en Oost-Europa, die veelal laaggeschoold, uitvoerend en arbeidsintensief werk verrichten. De leeftijd van een short-stay arbeidsmigrant is minimaal 18 jaar. De short-stay huisvesting is niet geschikt voor gezinnen met kinderen jonger dan 18 jaar.

Grootschalige huisvesting:

Een vorm van huisvesting met voldoende omvang om toezicht en beheer goed te regelen en die past bij de '(sociale) draagkracht' van de omgeving

Huisvesting arbeidsmigranten (short-stay)

Na enkele jaren van relatieve rust draait de banenmotor in de Regio Noord-Limburg op volle toeren. Om aan de vraag naar arbeidskrachten te voldoen komen veel arbeidsmigranten naar onze regio en daarmee neemt ook de behoefte aan adequate huisvesting toe.

In het verleden waren het voornamelijk arbeidsmigranten die werkzaam waren in de agrarische sector. Nu zien we ook dat arbeidsmigranten in grote getalen werkzaam zijn in de logistiek en maakindustrie. Dit betekent dat de behoefte aan arbeidsmigranten en dus ook huisvesting niet meer seizoensgebonden is maar 24/7 en het hele jaar door.

De verzoeken die bij de gemeenten binnenkomen om planologische medewerking te verlenen aan huisvestingsinitiatieven zijn de afgelopen periode flink toegenomen. Daarnaast is een trend zichtbaar dat de huisvesting steeds grootschaliger wordt. Door deze wijze van huisvesten kan goed uitvoering gegeven worden aan een goed beheer en toezicht van de locatie om eventuele overlast voor de omgeving te beperken.

Het huidige huisvestingsbeleid geeft geen adequaat antwoord op deze gewijzigde omstandigheden. Vandaar dat gekeken is welke aanpassingen van het beleid nodig zijn om zo goed mogelijk in te spelen op (toekomstige) ontwikkelingen. Onderzoek laat namelijk zien dat de behoefte aan arbeidsmigranten in Noord-Limburg de komende jaren toeneemt en op de langere termijn hoogstwaarschijnlijk blijft bestaan (zie kader).

Quickscan toekomstige vraag naar arbeidsmigranten Noord-Limburg¹

In opdracht van de regiogemeenten heeft Etil een quickscan uitgevoerd naar de toekomstige vraag naar arbeidsmigranten in Noord-Limburg.

Op basis van prognoses van de regionale arbeidsmarktsituatie zijn enkele scenario's uitgewerkt. In de scenario's varieert de verwachte extra behoefte (ten opzichte van 2018) aan arbeidsmigranten in Noord-Limburg in het jaar 2022 tussen de 1.100 tot 4.800 arbeidsmigranten. Als gevolg van seizoeneffecten is de behoefte aan arbeidsmigranten in bepaalde periodes gedurende het jaar hoger.

De verwachting is dat de behoefte aan arbeidsmigranten sowieso blijft bestaan tot 2030.

Gedurende deze periode neemt de potentiële beroepsbevolking in Noord-Limburg met ongeveer 13.400 af tot 198.900, terwijl de werkgelegenheid naar verwachting toeneemt.

Door technologische ontwikkelingen is het lastig om over de precieze benodigde omvang van arbeidsmigranten uitspraken te doen, aangezien deze ontwikkelingen direct van invloed zijn op de aard van de beroepen en de hoeveelheid werkenden die daarin nodig zijn.

Bij de inrichting van de huisvesting van arbeidsmigranten is het belangrijk rekening te houden met de onzekerheden rondom mogelijke technologische ontwikkelingen.

Het huidige beleid dateert van 2013/2014. In die periode hebben enkele regiogemeenten een beleidskader huisvesting arbeidsmigranten vastgesteld. Bij de totstandkoming van het beleid hebben de gemeenten gezamenlijk opgetrokken en vervolgens is het beleid voorzien van lokale uitgangspunten en voorwaarden. Het beleid verschilt dus per gemeente. Deze bouwsteen bevat de uitgangspunten waarop de regiogemeenten gezamenlijk willen optrekken. Deze uitgangspunten worden verwerkt in het lokale beleidskader.

Doel regionale bouwsteen huisvesting arbeidsmigranten

De regionale bouwsteen huisvesting arbeidsmigranten heeft als doel:

- Afstemming van beleid tussen de regiogemeenten, zodat iedere gemeente zijn verantwoordelijkheid neemt en huisvestingsinitiatieven verspreid landt op de meest geschikte plekken.
- Voldoende huisvesting. De kaders dienen ruimte te bieden zodat de benodigde huisvesting gerealiseerd wordt. Met name ruimte voor (tijdelijke) grootschalige huisvestingsinitiatieven. Als er niet voldoende huisvesting is komen de arbeidsmigranten op plekken terecht die niet wenselijk zijn. Het is moeilijk, vanwege de beperkte hoeveelheid cijfers die beschikbaar is, om nu al aan te geven hoeveel huisvesting er exact voor shortstay arbeidsmigranten moet komen. Daarom houden we continu de vinger aan de pols, waarbij we de balans zoeken tussen sociaal draagvlak en economische belangen.
- Goede huisvesting. Het is geen vanzelfsprekendheid dat een arbeidsmigrant naar onze regio komt. Ruimte bieden aan initiatieven die het verschil maken, door bijvoorbeeld extra voorzieningen, maakt onderdeel uit van een uitnodigende strategie voor arbeidsmigranten.

¹ Quickscan toekomstige vraag naar Arbeidsmigranten Noord-Limburg, Etil, maart 2018

- Aantrekkelijke regio zijn voor arbeidsmigranten. Door goede en voldoende huisvesting kunnen we ons als regio onderscheiden.
- Short-stayhuisvesting hoort niet midden in een woonwijk. Arbeidsmigranten die hier tijdelijk zijn komen in eerste instantie om te werken en hebben niet direct de behoefte om te integreren. Gelet op de grote aantallen arbeidsmigranten die momenteel tijdelijk naar onze regio komen is het wenselijk om deze groep arbeidsmigranten zo veel mogelijk geconcentreerd te huisvesten, zodat goed beheer en toezicht mogelijk zijn.

Aanleiding aanpassen bestaand beleid

Van seizoensarbeid naar het hele jaar

Zoals gezegd dateert het bestaande regionale huisvestingsbeleid voor arbeidsmigranten uit 2013/2014. De focus van het beleid lag met name op het mogelijk maken van kwalitatief goede huisvesting voor seizoenarbeiders. Dit is grotendeels gelukt waardoor er zo goed als geen schrijnende situaties meer worden aangetroffen.

Ondertussen zijn de omstandigheden gewijzigd. Waar tot enkele jaren geleden arbeidsmigranten met name werden ingezet voor seizoensarbeid in de land- en tuinbouw is er nu een behoefte aan arbeidskrachten in allerlei sectoren en gedurende het hele jaar.

Aantal arbeidsmigranten is flink toegenomen

Door de sterke economische groei van afgelopen jaren en de komst van diverse grote logistieke bedrijven naar onze regio is er een grote behoefte aan arbeidskrachten. In deze behoefte wordt grotendeels voorzien door arbeidsmigranten. Dit brengt een grotere huisvestingsopgave met zich mee.

Van woonwijk naar locaties verder van de woonwijk

De flinke toename van arbeidsmigranten vraagt om een grote huisvestingsopgave. In eerste instantie werd, gelet op de ambitie om arbeidsmigranten te verleiden om hier te blijven, vooral gekeken naar locatie in en rondom de bevolkingskernen. Voor de opgave die er momenteel ligt moet ook naar andere oplossingen gekeken worden.

Internationale concurrentieslag om de arbeidsmigrant

De behoefte aan arbeidskrachten speelt in meer regio's in Europa terwijl het aantal beschikbare arbeidsmigranten beperkt is. Het is dus geen vanzelfsprekendheid dat arbeidsmigranten naar Noord-Limburg komen om te werken. Door middel van goede huisvesting kan Noord-Limburg zich onderscheiden zodat arbeidsmigranten eerder voor onze regio kiezen.

Verzet tegen huisvestingsinitiatieven

De afgelopen periode zijn enkele (grootschalige) initiatieven voor de huisvesting van arbeidsmigranten niet doorggegaan vanwege het verzet van omwonenden tegen het initiatief.

Hier dient terdege rekening mee te worden gehouden bij het beoordelen of een locatie geschikt is, maar ook dat toezicht en beheer goed geregeld is. Dit dient een plek te krijgen in de integrale aanpak. Communicatie speelt daarbij een sleutelrol. Communicatie rondom het initiatief maar ook in het algemeen over het belang van arbeidsmigranten voor onze regio.

Bestaande beleid geeft geen adequaat antwoord

Het bestaande beleid geeft geen adequaat antwoord op de grote behoefte aan huisvesting. Het aangepaste beleid moet meer ruimte scheppen voor huisvestingsinitiatieven, zowel voor locaties als aantallen. Waarbij rekening wordt gehouden met de omgeving en waarbij ingestoken wordt op kwalitatief goede huisvesting waarbij het beheer en toezicht goed geregeld is. Dit vraagt om maatwerk per initiatief.

Uitgangspunten

Locatiecriteria voor huisvestingsinitiatieven

Het is belangrijk dat arbeidsmigranten gehuisvest worden op de meest geschikte locatie. In het nieuwe beleid worden op voorhand geen gebieden uitgesloten, behalve voor (grootschalige) short-stay midden in de woonwijk. Er zijn juist criteria ontwikkeld om te beoordelen of sprake is van een geschikte locatie. Naast de gebruikelijke criteria om te bepalen of sprake is van een goede ruimtelijke ordening gaat het met name om: ontsluiting, bereikbaarheid, parkeren, ruimtelijke uitstraling, landschappelijke inpassing, goed woon- en leefklimaat, en draagvlak omgeving.

Bij de locatiebeoordeling van een initiatief, met name bij een grootschalig initiatief, dient rekening gehouden te worden met de draagkracht van de omgeving. Bijvoorbeeld in een omgeving waar al grote aantallen arbeidsmigranten zijn gehuisvest is het niet wenselijk om mee te weken aan nog een grootschalig initiatief. In verband met een goede sociaal en economische balans dienen de huisvestingsinitiatieven zoveel mogelijk verspreid worden. Ook dit vraagt om maatwerk.

Aansluiten bij landelijke normen voor huisvesting

Nieuwe huisvestingsinitiatieven dienen minimaal te voldoen aan de eisen van de Stichting Normering Flexwonen (SNF). De norm kent de onderdelen ruimte en privacy, veiligheid en hygiëne, voorzieningen, informatievoorziening en overige eisen en brandveiligheid.

Het betreffen landelijk geaccepteerde normen en door te verwijzen naar deze SNF-norm hoeven geen specifieke eisen in het beleid opgenomen te worden.

Initiatieven kunnen zich onderscheiden door extra kwaliteit van de huisvesting (privacy, recreatieve voorzieningen), fysieke randvoorwaarden van de locatie en aandacht voor de ontwikkeling van de arbeidsmigrant (bijvoorbeeld informatievoorziening en mogelijkheden van scholing).

Combinatie met andere opgaven

- Vrijtijdseconomie

Om de vrijetijdseconomie in onze regio gezond te houden is op verschillende locaties een sanerings- of vitaliseringsslag nodig. Afhankelijk van de locatie kan overwogen worden huisvesting van arbeidsmigranten tijdelijk mogelijk te maken en daarmee middelen te genereren om de betreffende locatie te saneren dan wel te revitaliseren.

- Bestaande complexen

Het huidige beleid biedt voldoende mogelijkheden om bestaande complexen zoals kloosters, zorgcomplexen, scholen of daarmee gelijk te stellen bebouwing te gebruiken als logiesgebouw voor de huisvesting van arbeidsmigranten. Het huisvesten van arbeidsmigranten in bestaande complexen heeft een pré ten opzichte van het huisvesten in nieuwbouw. Maar niet voor alle bestaande complexen is de situering geschikt voor de huisvesting van arbeidsmigranten. Bestaande complexen kunnen eventueel op een andere manier ingezet worden voor de woningmarkt. Op basis van de draagkracht van de omgeving kan een afweging gemaakt worden of de locatie geschikt is voor short-stay danwel regulier wonen.

Omgevingsdialoog

Wanneer een initiatiefnemer voornemens is om een huisvestingsinitiatief te realiseren dient zo snel mogelijk het gesprek aangegaan te worden met de omgeving, de zogenaamde omgevingsdialoog. Deze vorm van communicatie kent haar oorsprong in de toekomstige Omgevingswet. Tijdens deze dialoog wordt de omgeving gevraagd mee te denken hoe het initiatief het beste ingevuld kan worden. Dat genereert betrokkenheid en het gevoel ook daadwerkelijk bij te kunnen dragen aan de oplossing en de kwaliteit van de eigen leefomgeving. Het is daarbij van belang dat helder geschetst wordt binnen welke kaders de dialoog gevoerd kan worden. De verantwoordelijkheid van de omgevingsdialoog ligt bij de initiatiefnemer. Voordat de initiatiefnemer de dialoog start met de omgeving stemt hij met de gemeente af of sprake is van een haalbaar initiatief.

Huisvesting op eigen agrarisch bedrijf

Sommige agrarische bedrijven hebben de behoefte om arbeidsmigranten te huisvesten op het eigen bedrijf. De huisvesting op het eigen bedrijf kan positieve en negatieve effecten hebben. Door het huisvesten van de arbeidsmigranten op het eigen bedrijf is de werkgever verzekerd van huisvestingsmogelijkheden voor zijn personeel, z er gaat minder tijd verloren aan reizen en de werknemers zijn flexibel inzetbaar. Aandachtspunt is de grotere afhankelijkheid van de werknemer ten opzichte van de werkgever. In deze tijd van een 'tekort aan arbeidsmigranten' is het waarschijnlijker dat huisvesting op het eigen bedrijf een positief effect heeft. . De arbeidsmigranten hebben immers snel een andere werkgever gevonden als ze niet tevreden zijn over de huisvesting en/of de werkgever. Huisvesting op het eigen agrarisch bedrijf is mogelijk. Uiteraard dient de huisvesting minimaal te voldoen aan de landelijke SNF-normen.

Registratie

Het is van belang om te weten wie in onze regio verblijft. Dit dient te gebeuren door het bijhouden van een nachregister en/of de inschrijving in de gemeentelijke basisregistratie personen(BRP).

Toezicht en handhaving

Toezicht en handhaving zijn essentiële onderdelen van de aanpak om de ambitie en doelen van het huisvestingsbeleid te bereiken. Dit onderdeel dient dan ook voldoende aandacht te krijgen bij de aanpak.